

Dział III: Sektory gospodarki. Globalizacja

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) przedstawia podział gospodarki na sektory
- b) wymienia funkcje poszczególnych sektorów gospodarki
- c) wyjaśnia znaczenie terminów: globalizacja, indeks globalizacji
- d) wymienia płaszczyzny globalizacji

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) omawia znaczenie poszczególnych sektorów gospodarki
- b) opisuje funkcje poszczególnych sektorów gospodarki
- c) wyjaśnia, czym jest struktura zatrudnienia
- d) wymienia kraje o najwyższym indeksie globalizacji na świecie

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) porównuje strukturę zatrudnienia w wybranych krajach w latach 90. XX w. i obecnie
- b) opisuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce po 1950 r.
- c) omawia przebieg procesów globalizacji na płaszczyźnie gospodarczej, społecznej i politycznej

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) omawia zmiany w strukturze zatrudnienia ludności Polski na tle krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
- b) wykazuje zależność między wskaźnikiem indeksu globalizacji a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju
- c) analizuje skutki globalizacji na przykładzie Polski

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) przedstawia przyczyny i prawidłowości zmiany roli sektorów gospodarki w rozwoju cywilizacyjnym w wybranych krajach świata i w Polsce
- b) przedstawia wpływ globalizacji na gospodarkę światową i życie człowieka

Dział IV: Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa
- b) wymienia formy użytkowania ziemi
- c) wymienia elementy tworzące strukturę użytków rolnych
- d) wymienia najważniejsze grupy roślin uprawnych i podaje przykłady należących do nich roślin
- e) wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych
- f) wymienia najważniejsze grupy zwierząt gospodarskich i podaje przykłady zwierząt należących do każdej grupy
- g) wyjaśnia znaczenie terminu pogłowie

- h) podaje kraje o największym pogłowie bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie
- i) wymienia funkcje lasów
- j) wymienia czynniki decydujące o rozmieszczeniu lasów na Ziemi
- k) wyjaśnia, czym jest wskaźnik lesistości
- l) wyjaśnia znaczenie terminów: rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura
- m) podaje kraje, w których rybołówstwo odgrywa istotną rolę
- n) wymienia najczęściej poławiane organizmy wodne

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) przedstawia zróżnicowanie warunków przyrodniczych produkcji rolnej na świecie
- b) omawia formy użytkowania ziemi na świecie i w Polsce
- c) opisuje strukturę użytków rolnych na świecie i w Polsce
- d) omawia czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw
- e) przedstawia podział i zastosowanie roślin uprawnych
- f) przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu
- g) wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą
- h) omawia rozmieszczenie lasów na Ziemi
- i) przedstawia rozmieszczenie głównych łowisk na świecie
- j) omawia rozmieszczenie najbardziej eksploatowanych łowisk na świecie
- k) wyjaśnia, czym jest przełowienie

3. Ocena dobra:

Uczeń:

- a) wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie
- b) porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach
- c) opisuje warunki i rejony upraw wybranych roślin oraz ich głównych producentów
- d) dostrzega różnicę między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym
- e) omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie pogłowa zwierząt gospodarskich na świecie
- f) omawia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce
- g) przedstawia sposoby wykorzystania lasów na świecie
- h) opisuje wielkość i znaczenie rybołówstwa na świecie
- i) omawia znaczenie akwakultury w gospodarce morskiej świata

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) opisuje zróżnicowanie przyrodniczych warunków produkcji rolnej w wybranym kraju lub regionie
- b) omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi na świecie
- c) omawia warunki i rejony uprawy oraz głównych producentów zbóż, roślin przemysłowych, bulwiastych i korzeniowych
- d) omawia uprawę warzyw i owoców oraz używek na świecie
- e) omawia czynniki gospodarcze i religijno-kulturowe wpływające na rozmieszczenie pogłowa zwierząt gospodarskich na świecie
- f) charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłowa bydła, trzody chlewnej, owiec i drobiu na świecie
- g) opisuje skutki rabunkowej i racjonalnej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata
- h) omawia wpływ rybołówstwa i akwakultury na równowagę w środowisku

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia zależność poziomu produkcji rolnej od warunków przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na wybranych przykładach
- b) porównuje obecny zasięg wybranych roślin uprawnych z obszarami ich pochodzenia
- c) przedstawia tendencje zmian w pogłowie zwierząt gospodarskich na świecie
- d) uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie
- e) rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody
- f) dostrzega związek między wykorzystaniem zasobów biologicznych mórz i wód śródlądowych a potrzebą zachowania równowagi w ekosystemach wodnych

Dział V: Przemysł

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia, czym jest przemysł
- b) wymienia czynniki lokalizacji przemysłu
- c) przedstawia działy przemysłu high-tech
- d) wyjaśnia znaczenie terminów: industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja
- e) podaje przykłady procesów dezindustrializacji na świecie
- f) wymienia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne
- g) wymienia główne surowce energetyczne i przykłady ich wykorzystania
- h) wymienia największych na świecie producentów surowców energetycznych
- i) wyjaśnia, na czym polega bilans energetyczny
- j) podaje największych producentów energii elektrycznej
- k) wymienia rodzaje elektrowni wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych
- l) wymienia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) przyporządkowuje rodzaj lokalizacji przemysłu do zakładów przemysłowych
- b) podaje cechy przemysłu tradycyjnego i jego rozmieszczenie na świecie
- c) wymienia cechy przemysłu high-tech i jego rozmieszczenie na świecie
- d) wymienia cechy industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji
- e) podaje różnicę między industrializacją a reindustrializacją
- f) omawia odnawialne źródła energii
- g) opisuje nieodnawialne źródła energii
- h) przedstawia strukturę produkcji energii na świecie
- i) podaje zalety i wady elektrowni ciepłych i jądrowych
- j) omawia zalety i wady wybranych elektrowni odnawialnych
- k) wskazuje na mapie państwa posiadające elektrownie jądrowe
- l) przedstawia wielkość produkcji energii elektrycznej wytwarzanej w elektrowniach jądrowych

3. Ocena dobra:

Uczeń:

- a) analizuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu na świecie
- b) omawia stopień zależności lokalizacji przemysłu od bazy surowcowej i podaje przykłady tej zależności
- c) porównuje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii
- d) omawia przyczyny i skutki dezindustrializacji
- e) podaje przykłady przejawów reindustrializacji w Polsce i wybranych krajach Europy
- f) przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na świecie
- g) przedstawia zmiany w bilansie energetycznym Polski w XX w. i XXI w.
- h) omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej
- i) opisuje zmiany w produkcji i w zużyciu energii elektrycznej na świecie

j) omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozmieszczenie i rozwój wybranych działów przemysłu
- b) omawia znaczenie przemysłu high-tech na świecie
- c) omawia przyczyny i przebieg reindustrializacji
- d) omawia przemiany przemysłu w Polsce w XX w. i XXI w.
- e) omawia skutki rosnącego zapotrzebowania na energię
- f) opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni na świecie, w wybranych krajach i w Polsce
- g) omawia plany rozwoju energetyki jądrowej w Polsce

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu
- b) ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy i jakość życia ludności
- c) uzasadnia rolę procesów reindustrializacji na świecie, w Europie i w Polsce
- d) przedstawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii
- e) analizuje wpływ struktury produkcji energii elektrycznej na bezpieczeństwo energetyczne państwa
- f) uzasadnia potrzebę społecznej debaty nad decyzją dotyczącą rozwoju energetyki jądrowej w Polsce

Dział VI: Usługi

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) klasyfikuje usługi
- b) omawia usługi podstawowe i wyspecjalizowane
- c) wyjaśnia znaczenie terminów: transport, infrastruktura transportowa
- d) przedstawia podział transportu
- e) wymienia elementy infrastruktury
- f) wyjaśnia znaczenie terminu łączność
- g) przedstawia podział łączności
- h) wyjaśnia, czym są gospodarka oparta na wiedzy, kapitał ludzki, społeczeństwo informacyjne
- i) wymienia czynniki wpływające na rozwój gospodarki opartej na wiedzy
- j) wymienia największe banki świata
- k) wyjaśnia znaczenie terminów: handel międzynarodowy (zagraniczny), eksport, import, bilans handlowy państwa
- l) podaje przykłady państw o dodatnim i ujemnym saldzie handlu międzynarodowego
- m) wymienia najważniejsze produkty wymiany międzynarodowej
- n) podaje największych światowych importerów i eksporterów
- o) wyjaśnia znaczenie terminów: turystyka, atrakcyjność turystyczna, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna
- p) podaje państwa świata najliczniej odwiedzane przez turystów
- q) wymienia państwa o największych wpływach z turystyki zagranicznej.

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) opisuje zróżnicowanie sektora usług na świecie
- b) omawia etapy rozwoju usług
- c) porównuje strukturę zatrudnienia w usługach w Polsce ze strukturą zatrudnienia w wybranych krajach

- d) omawia czynniki rozwoju transportu
- e) wymienia zalety i wady różnych rodzajów transportu
- f) przedstawia rozwój telefonii i jej zróżnicowanie na świecie
- g) wymienia cechy społeczeństwa informacyjnego
- h) omawia zróżnicowanie dostępu do usług bankowych na świecie
- i) przedstawia zróżnicowanie salda handlu międzynarodowego w wybranych państwach
- j) podaje czynniki wpływające na strukturę towarową handlu zagranicznego państw
- k) wymienia negatywne skutki rozwoju handlu międzynarodowego
- l) wymienia rodzaje turystyki
- m) wyjaśnia znaczenie terminów: walory turystyczne, infrastruktura turystyczna, dostępność turystyczna

3. Ocena dobra:

Uczeń:

- a) określa stopień zaspokojenia zapotrzebowania na usługi w państwach o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego
- b) przedstawia rozwój sektora usług w Polsce
- c) charakteryzuje poszczególne rodzaje transportu i ich uwarunkowania
- d) opisuje sieć transportu na świecie
- e) omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce
- f) omawia spadek znaczenia usług pocztowych i rozwój telekomunikacji komputerowej
- g) podaje cechy gospodarki opartej na wiedzy
- h) omawia rolę władz w gospodarce opartej na wiedzy
- i) porównuje dostęp do internetu w gospodarstwach domowych w Polsce i wybranych krajach Unii Europejskiej
- j) omawia zróżnicowanie usług edukacyjnych na świecie
- k) opisuje kierunki międzynarodowej wymiany towarowej
- l) przedstawia strukturę handlu zagranicznego Polski
- m) charakteryzuje główne regiony turystyczne świata

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) omawia znaczenie usług w gospodarce państw
- b) wyjaśnia znaczenie poszczególnych rodzajów transportu w rozwoju społeczno-gospodarczym państw
- c) przedstawia prawidłowości w zróżnicowaniu dostępu do internetu na świecie
- d) opisuje rolę łączności w światowej gospodarce
- e) omawia rozwój innowacyjności i gospodarki opartej na wiedzy w Polsce
- f) omawia znaczenie usług edukacyjnych w rozwoju społeczno-gospodarczym świata
- g) omawia rosnącą rolę usług finansowych na świecie
- h) omawia rolę giełdy w systemach finansowych i gospodarkach państw
- i) omawia miejsce Polski w handlu międzynarodowym
- j) opisuje zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać
- k) omawia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze walory turystyczne wpływające na atrakcyjność turystyczną wybranych regionów świata

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) formułuje wnioski na temat poziomu zaspokojenia zapotrzebowania na usługi w Polsce w porównaniu z innymi krajami
- b) przedstawia uwarunkowania rozwoju różnych rodzajów transportu w wybranych państwach świata i w Polsce
- c) omawia znaczenie łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym
- d) omawia przejawy i skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego

- e) omawia znaczenie usług edukacyjnych i finansowych w rozwoju społeczno--gospodarczym świata
- f) omawia znaczenie handlu w rozwoju społeczno-gospodarczym świata
- g) omawia rozwój turystyki i jej wpływ na gospodarkę państw i na jakość życia mieszkańców regionów turystycznych

Dział VII: Wpływ człowieka na środowisko

1. Ocena dopuszczająca:

Uczeń:

- a) wyjaśnia znaczenie terminu antropopresja
- b) podaje przykłady zagrożeń dla środowiska przyrodniczego, wynikających z działalności człowieka
- c) wymienia filary zrównoważonego rozwoju
- d) podaje źródła zanieczyszczeń atmosfery spowodowane działalnością człowieka
- e) wymienia typy smogu
- f) wymienia gazy cieplarniane oraz główne źródła ich emisji
- g) wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery spowodowane działalnością człowieka
- h) wymienia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego jakie niesie działalność rolnicza
- i) wymienia rodzaje górnictwa
- j) wyjaśnia znaczenie terminu rekultywacja
- k) wymienia kierunki rekultywacji terenów pogórnich
- l) wymienia zanieczyszczenia emitowane przez środki transportu
- m) wyjaśnia znaczenie terminu pojemność turystyczna
- n) wyjaśnia znaczenie terminu krajobraz kulturowy
- o) wymienia czynniki kształtujące krajobraz kulturowy
- p) wyjaśnia, czym jest degradacja krajobrazu
- q) wyjaśnia znaczenie terminu rewitalizacja
- r) podaje przykłady rewitalizacji

2. Ocena dostateczna:

Uczeń:

- a) omawia zasady i filary zrównoważonego rozwoju
- b) podaje przyczyny występowania smogu
- c) wymienia inne przykłady wpływu działalności człowieka na atmosferę (globalne ocieplenie, kwaśne opady, dziura ozonowa)
- d) omawia zasoby wody na Ziemi i ich wykorzystanie
- e) podaje przyczyny deficytu wody na świecie
- f) przedstawia wpływ nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko
- g) wymienia zagrożenia związane z górnictwem
- h) wyjaśnia, na czym polega rekultywacja terenów pogórnich
- i) przedstawia wpływ awarii tankowców na środowisko przyrodnicze
- j) wymienia cechy krajobrazu kulturowego terenów wiejskich i miast
- k) wymienia rodzaje rewitalizacji

3. Ocena dobra:

Uczeń

- a) podaje przykłady nieracjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego
- b) opisuje smog typu londyńskiego i smog typu fotochemicznego
- c) omawia pozytywne i negatywne skutki budowy tam na rzekach
- d) przedstawia wpływ płodozmianu i monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze
- e) wyjaśnia wpływ działalności górniczej na litosferę i rzeźbę terenu
- f) omawia wpływ kopalń na stosunki wodne
- g) opisuje zmiany krajobrazu wywołane działalnością transportową
- h) wymienia pozytywne i negatywne skutki dynamicznego rozwoju turystyki
- i) omawia degradację krajobrazu rolniczego i miejskiego
- j) omawia przykłady negatywnych zjawisk na obszarach zdegradowanych

k) opisuje rodzaje rewitalizacji i podaje przykłady

4. Ocena bardzo dobra:

Uczeń:

- a) omawia skutki wpływu człowieka na środowisko przyrodnicze
- b) podaje skutki występowania smogu
- c) przedstawia przyrodnicze i społeczno--gospodarcze skutki globalnego ocieplenia
- d) omawia ingerencję człowieka w hydrosferę na przykładzie Wysokiej Tamy na Nilu i zaniku Jeziora Aralskiego
- e) omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze
- f) prezentuje wpływ melioracji na środowisko przyrodnicze na przykładzie Polski i świata
- g) opisuje powstawanie leja depresyjnego
- h) omawia wpływ górnictwa na pozostałe elementy krajobrazu
- i) wyjaśnia wpływ transportu na warunki życia ludności
- j) omawia wpływ dynamicznego rozwoju turystyki na środowisko geograficzne
- k) podaje przykłady zagrożeń krajobrazu kulturowego na świecie i w Polsce
- l) omawia przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej
- m) wyjaśnia, na czym polega postawa współodpowiedzialności za stan środowiska przyrodniczego

5. Ocena celująca:

Uczeń:

- a) dostrzega konflikt interesów w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze
- b) przedstawia przykłady rozwiązań konfliktu interesów w relacji człowiek – środowisko
- c) proponuje przykłady działań, które sprzyjają ochronie atmosfery
- d) ocenia wpływ inwestycji hydrotechnicznych na środowisko przyrodnicze
- e) prezentuje na dowolnym przykładzie wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze
- f) omawia sposoby ograniczenia wpływu górnictwa na środowisko przyrodnicze
- g) przedstawia możliwości stosowania w turystyce zasad zrównoważonego rozwoju
- h) podaje przykłady działań służących ochronie krajobrazów kulturowych na świecie, w Polsce i w najbliższej okolicy
- i) przedstawia przykłady działań na rzecz środowiska